

Ruimtelijke onderbouwing

Natuurontwikkeling Bruggematen en Wolkenberg

Waterschap Vallei & Veluwe
Mei 2013

Inhoudsopgave

1. INLEIDING
 - 1.1. Algemene context relatie natuurontwikkeling en het dijkverbeteringsproject
 - 1.2. Natuurontwikkeling in relatie tot dijkverbetering
2. BELEID
 - 2.1. Provinciaal beleid
 - 2.2. Gemeentelijk beleid
3. EFFECTEN VAN HET PROJECT
 - 3.1. Ruimtelijk
 - 3.2. Functioneel
 - 3.3. Verkeer (tijdelijk tijdens de aanleg)
 - 3.4. Bodem
 - 3.5. Externe veiligheid
 - 3.6. Water
 - 3.7. Cultuurhistorie
 - 3.8. Ecologie, natuur en landschap
 - 3.9. Overige belemmeringen
4. ECONOMISCHE UITVOERBAARHEID
5. OVERLEG
6. MOTIVERING WIJZIGINGSBESLUIT
7. MAATSCHAPPELIJKE UITVOERBAARHEID

BIJLAGEN

1. Samenvatting resultaten EHS-toets
2. Inrichting Bruggematen en Wolkenberg (separaat toegevoegd)

1. INLEIDING

Waterschap Vallei en Eem bereidt de verbetering voor van de primaire waterkeringen langs de oostzijde van de Eem en de zuidzijde van de zuidelijke randmeren. Voordat begonnen kan worden aan de daadwerkelijke uitvoering is eerst een zogenaamde projectplanprocedure doorlopen in het kader van de Waterwet, ook wel de zogenaamde planfase genoemd. Deze planfase is in mei 2013 afgerond.

Het totale te verbeteren dijkverbeteringstraject is bijna 22 km lang en loopt van de kruising van de A28 ten noorden van Nijkerk tot in Amersfoort. Het totale project is opgedeeld in 9 deelprojecten, waarvan de verbetering van de Eemlandse- en Slaagsedijk er 1 van is. In hoofdstuk 2 zijn respectievelijk de globale ligging van de totale dijk en de Eemlandse- en Slaagsedijk weergegeven.

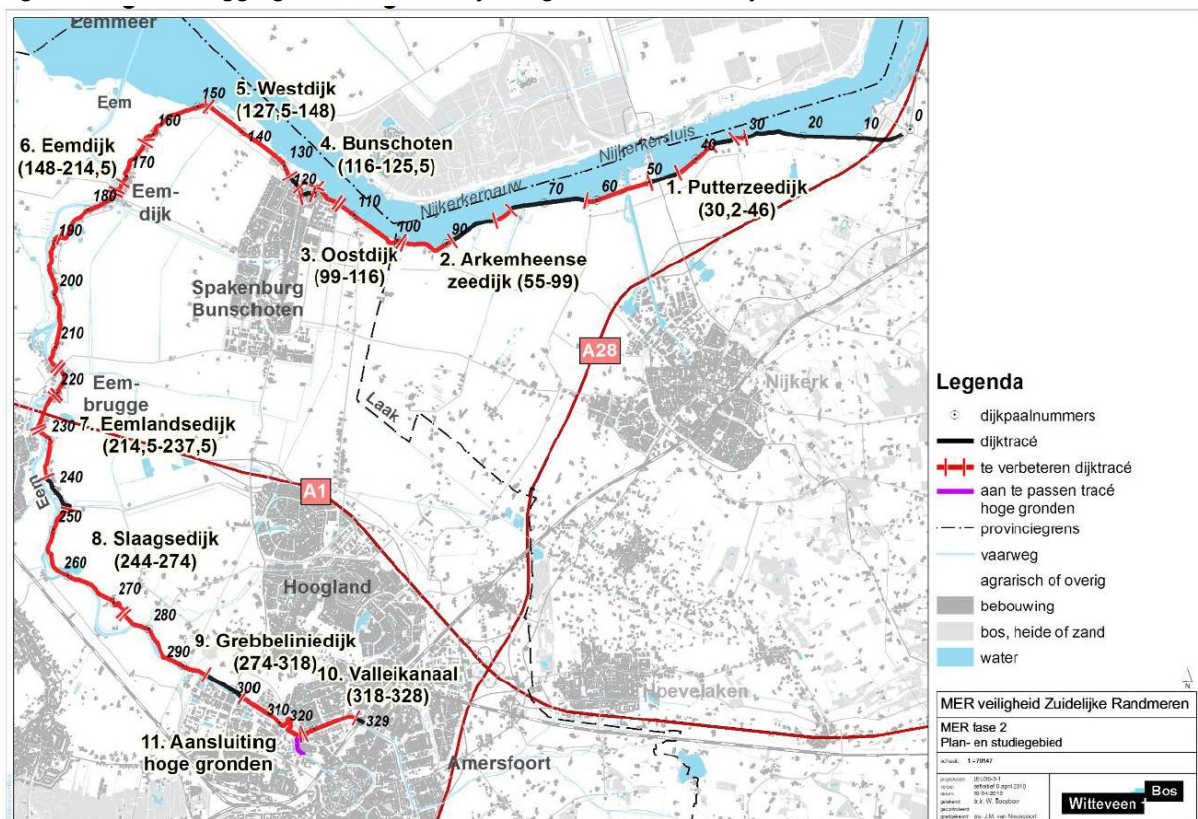
1.1 Algemene context relatie natuurontwikkeling en het dijkverbeteringsproject

Het hoofddoel van de dijkverbetering is het op orde brengen van 22 kilometer aan primaire waterkeringen en 17 inliggende kunstwerken langs de Eem en de zuidelijke Randmeren voor het eind van 2015, zodat de dijken:

- voldoen aan de veiligheidsnorm van 1/1250 per jaar voor dijkkring 45 conform de Waterwet;
- een geplande levensduur van minimaal 50 jaar kunnen doorstaan (kunstwerken 100 jaar);
- duurzaam en goed beheerbaar zijn.

In onderstaande figuur is de ligging van de totale te verbeteren dijk te zien.

Figuur 1. Globale ligging te verbeteren dijk langs Eem en zuidelijke randmeren

1.2. Natuurontwikkeling in relatie tot dijkverbetering

Beoogd resultaat dijkverbetering

Het projectresultaat ter plaatse van Bruggematen en Wolkenberg bestaat op hoofdlijnen uit drie zaken:

- een verbeterde waterkering die voldoet aan de wettelijk gestelde eisen en goed beheerbaar is;
- gerealiseerde wettelijke natuurcompensatie in de buitendijkse natuurgebieden Wolkenberg, Bruggemate en eiland de Grote Melm.
- gerealiseerde extra natuurontwikkeling in één of meerdere buitendijkse natuurgebieden Wolkenberg en Bruggemate, dit in combinatie met winning van (dijken)klei aldaar.

Benodigde maatregelen

De dijk voldoet niet aan de wettelijk vereiste veiligheid tegen overstroming. De dijk is een primaire waterkering, categorie a (direct buitenwaterkerend, te weten het Eemmeer, het Nijkerkernauw en de Eem).

In de onderstaande tabel is aangegeven welke dijkvakken van dit traject niet voldoen, wat het probleem is en welke oplossing er in het dijkverbeteringsplan is opgenomen.

Tabel: Dijkproblemen en dijkmaatregelen

Deellokatie	Hectometer	m	Probleem	Maatregel
Bruggematen	205 – 212	700	Stabiliteit buitentalud	Buitendijkse aanberming
	212,5-214,5	200	Kruinhoogte	Kruinverhoging
Wolkenberg	229,5-238	850	Stabiliteit buitentalud	Buitendijkse aanberming

In de navolgende figuur is de globale ligging en begrenzing van het deeltraject Eemlandse- en Slaagsedijk op tekening weergegeven.

Voorts zal in een afzonderlijk project de wettelijke natuurcompensatie en de aanvullende natuurontwikkeling worden uitgevoerd.

Wettelijke natuurcompensatie

- 0,3 ha rietland en ruigte langs de Eem
- 2,6 ha bloemrijk grasland op de Eemlandse en Slaagsedijk
- 0,18 ha water binnen de gebieden Bruggematen/Wolkenberg
- 0,12 ha water op eiland de Grote Melm
- 0,55 ha riet op eiland de Grote Melm
- 1,1 ha zeggevegetatie op eiland de Grote Melm

Aanvullende natuurontwikkeling in buitendijkse gebieden

Voor het totale dijkverbeteringsproject bestaat een resterende compensatieopgave. Dit zal gerealiseerd worden in de buitendijkse gebieden Bruggematen en Wolkenberg. Deze buitendijkse gebieden worden in samenwerking met Provincie Utrecht en Natuurmonumenten bijna geheel als natuur ontwikkeld. Dit betreft de zogenaamde 'extra' natuurontwikkeling. Dit gaat mee in dit deelproject omdat de vrijkomende klei uit de buitendijkse gebieden vooral gebruikt kan worden in de Eemlandse- en Slaagsedijk. Dit deeltraject ligt ook het dichtst bij de genoemde buitendijkse gebieden.

2. BELEID

2.1. Provinciaal beleid

Inleiding

Een groot deel van het gehele te versterken dijktraject ligt binnen of in de nabijheid van de zogenaamde Ecologische Hoofdstructuur (EHS). De EHS is een netwerk van gebieden in Nederland waar de natuur voorrang heeft. Het netwerk helpt voorkomen dat planten en dieren in geïsoleerde gebieden uitsterven en dat natuurgebieden hun waarde verliezen. Voor nieuwe ontwikkeling binnen de groene contouren van de EHS geldt een zogenaamde 'Nee-tenzij-afweging'. Dit houdt kortweg in dat significante aantasting van de wezenlijke kernmerken en waarden in principe niet toegestaan is.

Omdat door de dijkverbetering zogenaamde EHS-waarden aangetast worden, is een zogenaamde EHS-toets uitgevoerd. Dit is alleen gedaan voor de EHS binnen de Utrechtse provinciale grenzen. In bijlage 7 is nader beschreven wat dit inhoudt, welke natuur aangetast wordt, welke natuur teruggebracht moet worden, hoeveel ha aangetast en teruggebracht moeten worden, etc. In bijlage 7 is dit voor de gehele dijk in beeld gebracht.

Voor de Eemlandse en Slaagsedijk geldt dat de volgende biotopen aangetast en deels teruggebracht worden:

- $0,2 \times 1,5 = 0,3$ ha rietland en ruigte -> wordt teruggebracht
- 1,3 voedselrijk grasland, vochtig -> wordt niet expliciet teruggebracht: komt terug door bloemrijk grasland op de dijk
- 0,3 ha water, zoet/ brak -> hiervan wordt 0,12 ha op eiland Grote Melm gerealiseerd. 0,18 ha komt terug in 1 van de buitendijkse gebieden Wolkenberg en Bruggemate
- 1,1 ha voedselrijk grasland, droog -> wordt niet expliciet teruggebracht: komt terug door bloemrijk grasland op de dijk
- 0,1 ha bloemrijk grasland -> wordt niet expliciet teruggebracht: komt terug door bloemrijk grasland op de dijk
- 0,1 ha droog grasland, voedselarm -> wordt niet expliciet teruggebracht: komt terug door bloemrijk grasland op de dijk

In het project Eemlandse en Slaagsedijk valt het eiland de Grote Melm. De ontwikkeling van enkele biotopen zal meegenomen worden bij de natuurontwikkeling van dit deeltraject. Voor de Grote Melm is het volgende geprojecteerd:

- 0,55 ha riet
- 0,12 ha water
- 1,1 ha zeggevegetaties +

Totaal: 1,77 ha

Extra natuurontwikkeling

Uit de EHS-toets blijkt dat het waterschap de taak heeft om in totaal ca 1,28 ha natuur in de buitendijkse gebieden van de Eem op 1 of andere manier te mitigeren. In diverse gesprekken met provincie Utrecht en Natuur-monumenten is naar voren gekomen dat zowel provincie als NM de EHS langs de Eem wil versterken door het aanleggen van hoogwaardige natte natuur in de zogenaamde buitendijkse gebieden van de Eem. In de rapportage 'Inrichtingsbeelden langs de Eem' (Inrichtingsbeeld voor de Eem: water, natuur en mens verbonden, december 2010, DHV) zijn hiervoor zogenaamde inrichtingsbeelden bedacht. In deze rapportage zijn de locaties Bruggenmate, Wolkenberg, Coelhorst en Grote Melm benoemd als zijnde nieuwe natuur binnen de EHS. De provincie ziet kansen om de extra natuurontwikkeling in deze buitendijkse gebieden mee te laten liften met de dijkverbetering. In februari 2011 is in overleg tussen NM, provincie en WVE een aanzet gedaan tot een ontwerp van gewenste natuurdoeltypen, waarbij ingenieursbureau DHV de ideeën heeft uitgewerkt in zogenaamde streefbeelden. Het gewenste natuurdoeltype is in alle gevallen natte natuur in de vorm van een afwisseling van water, rietoevers en grasland/ zeggevegetatie. Het voorontwerp is opgesteld voor de gebieden Wolkenberg, Bruggenmate, Coelhorst, het eiland de Grote Melm en een deel van het gebied van Poldermaten. De tekeningen van de voorontwerpen natuurontwikkeling voor Wolkenberg en Bruggenmate zijn opgenomen in bijlage 8.

Het aantal ha van genoemde 5 deelgebieden (> 20 ha) zijn tezamen vele malen groter dan de benodigde aantallen ha natuurmitigatie vanuit de dijkverbeteringsopgave (totaal maximaal 3,05 ha, inclusief eiland Grote Melm). Natuurontwikkeling in de betreffende natuurgebieden heeft alleen zin als de gehele oppervlakte van deze gebieden benut wordt voor natuur. Verder is het zo dat Rijk/Provincie geen aankopen/ functieverandering meer kunnen doen vanuit het instrumentarium 'nieuwe natuur'. Om er toch voor te kunnen zorgen dat in de genoemde buitendijkse gebieden natuur ontwikkeld kan worden, is er voor gekozen om deze percelen in de Groene contour te plaatsen en via b.v. compensatiehectares van RWS en eventueel andere partijen, natuur te realiseren. In overleg met diverse partijen is gezocht naar eventuele mogelijkheden en bronnen van financiering. Na overleg en indicatief onderzoek is gebleken dat het totaal gefinancierd kan worden door:

- Kleine natuurontwikkelingsopgave (1,22 ha) vanuit de dijkverbetering (opgave WVE)
- Grondstoffenwinning in het kader van de dijkverbetering (klei die bruikbaar is voor dijkverbetering) (opgave WVE)
- Natuurlijke afwerking na depotvorming (van klei die bruikbaar is voor dijkverbetering) (opgave WVE)
- Mitigerende maatregelen van de gemeente Amersfoort van 2,5 ha a.g.v. de aanleg van het fietspad op de dijk tussen de Bunschoterweg en Krachtwijk. Bijdrage bedraagt ca. € 100.000.
- Kaderrichtlijn water (Provincie-WVE) om nevengeulen in de buitendijkse gebieden langs de Eem te realiseren.

Uitgangspunt voor alle partijen is van het begin af aan geweest, om in het traject van de dijkverzwaring ook zoveel mogelijk, de resterende natuuropgave langs de Eem en de randmeren, mee te nemen. Dit was ingegeven om uit kostenbesparing "werk met werk" te kunnen maken en om ook gebruik te maken van de kansen die er ontstaan om de inrichtingskosten te kunnen financieren vanuit andere ontwikkelingen. Indien uiterlijk eind januari 2012 afspraken zijn gemaakt over de financiering en de definitieve natuurontwerpen, kan WVE de uitvoering van de natuuropgave in het werk van de dijkverbetering meenemen. Afgesproken is dat WVE de regierol heeft in de grondstrategie, de

eigenarenbenadering, de uitvoering van de inrichting van de buitendijkse gebieden en het opstellen van de samenwerkingsovereenkomst (zie hieronder).

Samenwerkingsovereenkomst

Om de natuurontwikkelingsopgave in de buitendijkse gebieden daadwerkelijk te kunnen realiseren met alle bovengenoemde partijen, zal een samenwerkingsovereenkomst opgesteld worden en ondertekend worden door de bestuurders van de partijen.

Natuurontwikkeling in combinatie met kleiwinning

De ontwikkeling van natte natuur in Wolkenmaten, Bruggematen en Coelhorst zal gepaard gaan met de winning van klei, die verwerkt kan worden ten behoeve van de dijkverbetermaatregelen. In de zomer van 2011 is een indicatief haalbaarheidsonderzoek uitgevoerd naar de bruikbaarheid van de klei in de dijkverbetermaatregelen en de financiële haalbaarheid hiervan ten opzichte van geschikte klei die per schip van elders wordt aangevoerd. Uit dit indicatieve onderzoek blijken beide haalbaar. Op basis daarvan is besloten in het najaar van 2011 een kleionderzoek uit te voeren om de fysische en chemische kwaliteit te bepalen. De resultaten van dit onderzoek zijn 'input' voor de inrichtingsplannen en de samenwerkingsovereenkomst.

2.2 Gemeentelijk beleid

Het beleid van de Gemeente Baarn is onder andere beschreven in het bestemmingsplan Landelijk Gebied dat in 2009 is vastgesteld. De gronden in de buitendijkse deelgebieden Bruggematen en Wolkenberg zijn bestemd als enkelbestemming "Agrarisch met landschappelijke en natuurlijke waarden (A-LNW)". Tevens is een deel van de gronden bestemd als dubbelbestemming "Waterkering". Binnen deze strookvormige dubbelbestemming is het toegestaan om de voorgenomen verbetering van de Eemdijk te realiseren.

Het huidige landgebruik in de Bruggematen en Wolkenberg is grasland. Vrijwel alle grond is in eigendom bij de Vereniging Natuurmonumenten die de gronden heeft verhuurd aan pachters.

Gebiedsbescherming

De Eem is een ecologische verbindingszone binnen de PEHS. In het kader van de ruilverkaveling Eemland zijn op diverse locaties langs de Eem natuurgebieden ontwikkeld. Het betreft onder andere een gebied in Polder Zeldert en ter hoogte van Zuidereind. Deze natuurgebieden fungeren als stapstenen binnen de verbindingszone en behoren tot de PEHS. De (verbreding van de) rijksweg A1 en de twee jachthavens aan het Zuidereind vormen een groot knelpunt binnen de verbindingszone. De natuurdoeltypen van de zone en van het EHS gebied staan in het natuurgebiedsplan.

In het Landschapsontwikkelingsplan Eemland (2005) is aangegeven dat het belangrijk is, naast het ontwikkelen van nieuwe natuur en het versterken van bestaande natuurgebieden, lijnvormige verbindingen tussen de natuurgebieden te ontwikkelen. Het gaat om het creëren van nieuwe natuur langs watergangen als de Eem, sloten en bermen. Behalve verbindingen vormen deze elementen foerageer- en leefgebieden voor een aantal algemene soorten. Ook als overloopgebied in de vorm van een territorium bij een overschot aan soortgenoten in de grote gebieden, zijn deze elementen nuttig.

3. EFFECTEN VAN HET PROJECT

3.1. Ruimtelijk

De voorgenomen werken bestaan uit het uitvoeren van natuurtechnisch grondwerk in de buitendijkse gebieden Bruggematen en Wolkenberg. In Bruggematen zal het maaiveld 10 tot 40 cm worden verlaagd. In Wolkenberg zal naast maaiveldverlaging ook een smalle nevengeul van maximaal 1,50 m diep worden gegraven waardoor Eemwater zal stromen. In beide gebieden worden op de eigendommen van Natuurmonumenten de abiotische omstandigheden voor natuurontwikkeling zodanig gewijzigd, dat het gebruik conform de huidige bestemming "Agrarisch met landschappelijke en natuurlijke waarden (A-LNW)" niet meer mogelijk is. Het is daarom gewenst dat aldaar deze bestemming wordt gewijzigd in de bestemming Natuur en bos (N-BO).

De bestaande dubbelbestemming “waterkering” behoeft niet te worden gewijzigd.

3.2. Functioneel

De gronden van Natuurmonumenten binnen de gebieden Bruggematen en Wolkenberg zullen een ander gebruik krijgen. Het huidige agrarisch gebruik wordt gewijzigd in natuur. Het grondgebruik van nagenoeg 100% grasland zal als gevolg van het afgraven van het maaiveld wijzigen in een schakering van natuurgrasland, riet, moeras en water.

3.3. Verkeer

Bij het ontgraven van het maaiveld komt er klei vrij. In de twee gebieden komt zowel bruikbare dijkklei voor als ook niet-bruikbare klei. De afvoer van de niet-bruikbare klei vindt zowel per vrachtauto als per schip plaats.

De afvoer van de grond per vrachtauto heeft een tijdelijke verhoging van de verkeersintensiteit tot gevolg in de periode van september t/m december 2013.

3.4. Bodem

De bodem zal circa 60 cm worden afgegraven. In Wolkenberg zal tevens een smalle nevengeul worden gegraven van 1,50 meter diepte. In totaal wordt circa 52.000 m³ afgegraven waarvan circa 20.000 bruikbare dijkklei die in elk deelgebied in een tijdelijk gronddepot zal worden opgeslagen. Deze klei zal vanaf 2014 worden gebruikt bij de dijkversterking. De overige klei zal meteen worden afgevoerd.

Voor de maaiveldverlaging is een provinciale ontgrondingsvergunning aangevraagd.

3.5. Externe veiligheid

De voorgenomen maaiveldverlaging en het graven van de nevengeul heeft geen negatief effect op de hoogwaterveiligheid. De terreininrichting is afgestemd met het voorgenomen dijkverbeteringsplan Eemdijken van het waterschap.

3.6. Water

Het waterschapsbeleid voor de Eem is een hogere ecologische kwaliteit voor deze rivier. In het deelgebied Wolkenberg zal een nevengeul worden gegraven die zal worden gevoed middels drie verbindingen met de Eem. In deze nevengeul zullen planten en dieren welke karakteristiek zijn voor stromend water tot ontwikkeling komen. De te realiseren nevengeul is afgestemd met vaarwegbeheerder de provincie Utrecht.

3.7. Cultuurhistorie

In het kader van de MER voor het dijkverbeteringsplan is reeds een archeologische voorstudie uitgevoerd naar de verwachte archeologische waarden in en langs de dijk. De aanbevelingen uit dit onderzoek zijn overgenomen in het dijkverbeterplan.

Voor de voorgenomen natuurontwikkeling in Bruggematen en Wolkenberg is door het Centrum van archeologie in Amersfoort in december 2012 een Programma van eisen archeologisch onderzoek opgesteld. Hierin is beschreven dat ten behoeve van de voorgenomen maaiveldverlaging eerst archeologisch onderzoek aan de hand van proefsleuven dient plaats te vinden. Het waterschap zal als initiatiefnemer daarom ook eerst dit onderzoek laten uitvoeren.

3.8. Ecologie, natuur en landschap

De gronden in Bruggematen en Wolkenberg zijn nagenoeg allen in eigendom van de Vereniging Natuurmonumenten. Alleen het zuidelijk perceel (zie bijlage 2) is niet in eigendom van Natuurmonumenten en maakt derhalve niet uit van dit projectplan.

De voorgenomen werkzaamheden zullen een groot positief effect hebben op de ecologische waarden van het gebied. Het projectplan, dat door Natuurmonumenten en de provincie Utrecht is opgesteld, heeft immers tot doel om in de Bruggematen en Wolkenberg de relatieve

lage natuurwaarden van het agarisch graslandgebruik te verhogen tot hoge natuurwaarden die gekoppeld zijn aan een schakering van natuurlijk grasland, rietland, moeras en water. In Wolkenberg zal de aan te leggen nevengeul leiden tot de ontwikkeling van planten en dieren die karakteristiek zijn voor stromend water.

3.9. Overige belemmeringen (o.a. kabels en leidingen)

In het zuidelijk deel van Bruggematen liggen twee nutsleidingen. Ter plaatse van deze leidingen zal het maaiveld niet worden verlaagd, zodat er geen effect is op deze leidingen.

4. **ECONOMISCHE UITVOERBAARHEID**

Het waterschap is initiatiefnemer van het projectplan Natuurontwikkeling buitendijkse gebieden. Voor de financiering van het project is een samenwerkingsovereenkomst met Natuurmonumenten en de provincie Utrecht opgesteld. Daarmee is de economische uitvoerbaarheid van het plan verzekerd.

5. **OVERLEG**

De beoogde natuurontwikkeling is tevens een initiatief van Natuurmonumenten en de provincie Utrecht. Het definitief ontwerp voor de natuurontwikkeling is door deze twee instanties opgesteld. In het voorjaar 2012 is vooroverleg gevoerd tussen het waterschap en ambtelijke vertegenwoordigers van de gemeente Baarn. In dit vooroverleg is geconcludeerd dat de gemeente Baarn een formele borging van het strijdig gebruik in behandeling wilt nemen.

6. **MOTIVERING AFWIJKING BESTEMMINGSPLAN MET OMGEVINGSVERGUNNING**

Voor het uitvoeren van de natuurontwikkelingsmaatregelen én het toekomstige strijdig gebruik is een omgevingsvergunning vereist ingevolge het bestemmingsplan Landelijk Gebied. Deze omgevingsvergunning kan pas worden verleend als de gemeente instemt met de voorliggende ruimtelijke onderbouwing om de ecologische waarden in Bruggematen en Wolkenberg op een hoger niveau te brengen.

Uit de (milieutechnische) onderzoeken zijn geen belemmeringen naar voren gekomen voor de realisatie van dit plan. Ook de economische uitvoerbaarheid is gegarandeerd. Geconcludeerd wordt dat het strijdige gebruik derhalve aanvaardbaar is.

7. **MAATSCHAPPELIJKE UITVOERBAARHEID**

De voorgenomen werkzaamheden vinden alleen plaats op het eigendom van Natuurmonumenten. Er vinden dus geen werken plaats op andere eigendommen. Natuurmonumenten is als grond-eigenaar akkoord met dit projectplan.

BIJLAGE 1

SAMENVATTING RESULTATEN EHS-TOETS DIJKVERBETERINGSPLAN

Conclusies

De provincie Utrecht stelt zich op het standpunt dat ontwikkelingen, die neigen naar significante aantasting, toch doorgang kunnen vinden, door tijdens de planvorming, positieve elementen aan de plannen toe te voegen. Dit wordt ook wel het inbrengen van 'plussen' genoemd. Door vroegtijdig voldoende plussen in het plan aan te brengen, kan ervoor worden gezorgd dat per saldo geen negatieve effecten optreden.

Aangenomen wordt dat alle significante negatieve effecten worden opgeheven wanneer de biotopen, die als gevolg van bestemmingsplanplichtige ingrepen verdwijnen, worden vervangen voor biotopen met minimaal even hoge ecologische waarde. Door de juiste keuze van de locaties waar vervangend biotoop wordt gerealiseerd, kan ook de verbindingzone langs de Eem worden versterkt.

Plussen

Om de negatieve effecten op de EHS te kunnen opheffen, is gekeken naar zogenaamde in te brengen 'plussen'. Het waterschap heeft de wens uitgesproken om vanuit het oogpunt van zorgvuldigheid alle natuurwaarden die verloren gaan terug te brengen. Het 'plusplan' richt zich dan ook op het opheffen van alle effecten. Vanuit juridisch oogpunt dienen alleen maatregelen te worden genomen om significant negatieve effecten op te heffen.

Zogenaamde plusmaatregelen betreffen:

- het verhogen van de botanische waarde van de dijken
- het inrichten van buitendijkse gebieden langs de Eem en randmeren
- het terugbrengen van riet langs de Eem en randmeren
- het realiseren van (broek)bos ter plaatse van Coelhorst

Uit bovenstaande tabel blijkt dat alle biotopen weer teruggebracht worden. Voor een aantal biotopen geldt, dat dit in een iets andere vorm of locatie gebeurt. De afwijkingen betreffen:

Het grootste deel van de aangetaste natuur op dezelfde locatie en als zelfde type natuur wordt teruggebracht. In totaal 1,28 ha natuur is nog niet bestemd. Hiervoor geldt een inspanningsverplichting, dat wil zeggen dat de verloren gegane natuurwaarden dient te worden gecompenseerd. In de buitendijkse gebieden Bruggematen en Wolkenberg zal nu de natuurontwikkeling plaatsvinden.